

ЗБОРНИК ЕТНОЛОГИЈА

2

UDK 39(497.7)(082)

ISSN 1409-8628

Петар Намичев

Музеј на Македонија - Скопје

Колцето како составен дел од резбаните тавани од македонската традиционална кука

Македонската традиционална архитектура од 19 и почетокот на 20 век ја сочинуваат голем број станбени објекти, со високи архитектонско уметнички вредности. Покрај просторното обликување, надворешната обработка и градежната концепција, високи вредности содржи и уметничкото обликување на ентериерот.

Ентериерната обработка претставува резултат на повеќевишековен континуиран процес на развој на традиционалната архитектура во рамките на влијанијата кои постоеле на целото балканско подрачје.

Ентериерното обликување на македонската кука од овој период содржи вградени елементи во конструкцијата на кука, но и подвижни покуќински елементи. Вградените елементи кои содржат и резбани површини се таваните, мусандрите, долапите, вратите, столбовите и други украсни елементи (рамки, кутии и др.)

Таваните претставуваат еден од ентериерните елементи кои во поголем обем содржат резбани површини, со високи архитектонско-естетски вредности, складно композирани во обработката со останатите елементи.

Во овој прилог се презентираат розетите како составен дел на фондот на збирката на резбани тавани на Музејот на Македонија од целото подрачје на Македонија и врз основа на согледувања од повеќегодишните истражувања.

Збирката на резбани тавани и предмети ја сочинуваат неколку комплетни соби, повеќе десетици резбани таваници, долапи, мусандри, кревети, надвратници, врати, столбови, огледала, украсни предмети и др. Во однос на анализираниот материјал, колцата се составен дел од типот на дрвени тавани, додека во однос на конструктивната форма, тие припаѓаат на типот на високи тавани со посложена форма и начин на изработка. Таваните се изработени

во плитка, ажурна и поткопана резба, како тип и техника која најмногу е застапена при нивната обработка и со чија примена се создадени најрепрезентативните примероци.

Обработката на таванската површина бележи присуство во формирањето на ентериерната слика на целиот објект низ различните стилови и периоди од минатите векови.

Користејќи се со анализата на симболи, таванот претставува небо во кука или историјата, додека колцето го глорифицира сонцето кое треба да внесува светлина, топлина и среќа во семејството.

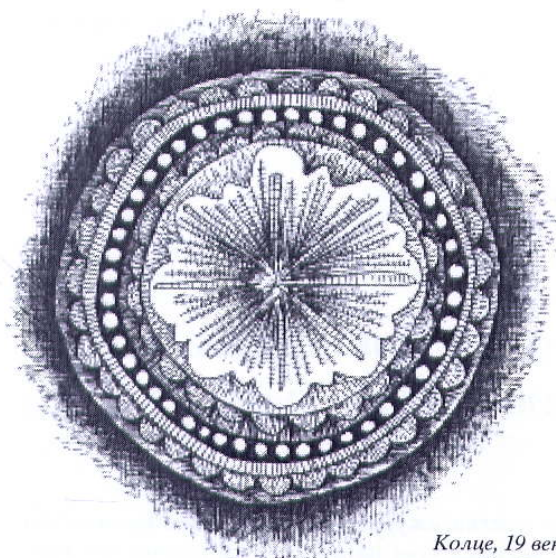
Третманот на таванот во ентериерот има примарно значење, почнувајќи од наједноставни решенија со основни изразни декоративни елементи, до решенија со примена на резба со високи естетско-ликовни вредности, во градската и во селската средина.

Поголемо е присуството на декоративно-ликовна обработка на таваницата во градската средина (Кратово, Дебар, Охрид, Велес, Тетово, Струга, Кратово и др.), додека во помал обем, со едноставни геометриски решенија, се среќава и кај селската кука (Реканско подрачје, Овче Поле, Делчевско, Беровско и др.).

Типолошки карактеристики

Поделбата на формата на таванската површина е извршена во однос на применетиот материјал и во однос на нејзината конструктивна форма. Кај сите типови на рамни, високи и засводени тавани се појавува еден одреден модул кој ја формира композицијата на таванот. На подлога од рамна површина се поставува декоративна рамка која ја формира површината на таванот и ја одредува границата со сидната конструкција. Во внатрешниот дел на декоративната површина се поставуваат четири аголници на кошињата, додека во средишната површина се поставуваат декоративни

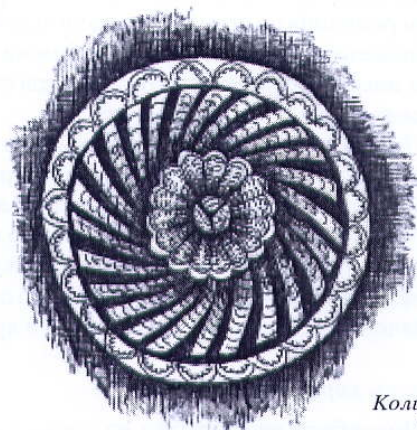

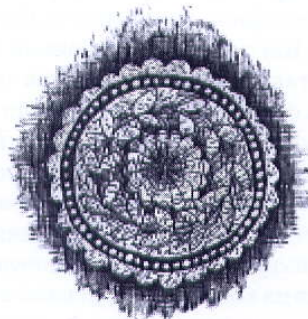
Колце, 19 век,
Крайово

лајсни или декоративна површина. Формата на средишната површина е повеќеаголна, кружна или елипсовидна и таа се пренесува и влијае на формата на централниот мотив, односно колцето.

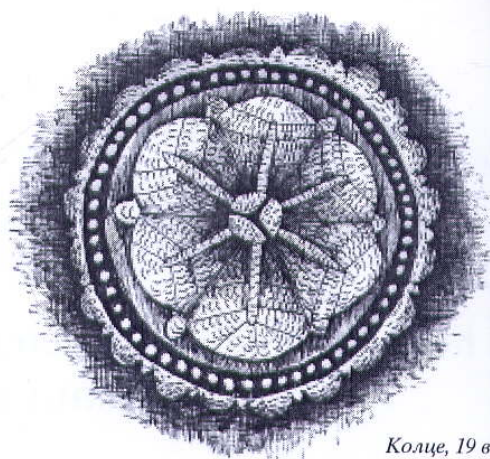
Централниот дел од таванската композиција секогаш е место за поставување на мотив со кружна форма кое се нарекува *колце* или *розеџа*. На оваа површина на средината на таваницата постои најголема концентрација на декоративни елементи.

Колце, 19 век,
Крайово

Колце, 19 век,
Крайово

Колце, 19 век,
Крайово

Кај таваните, формата на колцето најчесто е во склад со централната површина и рамката на просторијата. Формата на колцето има симетрична геометриска форма кај правоаголните простории, односно форми на таванската површина, додека кај издолжените простории, во основа, формата на колцето е издолжена (најчесто со елипсеста форма). Овој податок уште еднаш ја потврдува намерата на неимарите и резбарите да се стремат кон формирање на композиција на таванот каде што колцето има примарна централна положба, притоа водејќи сметка и за идеалниот сооднос помеѓу колцето и таванската површина.

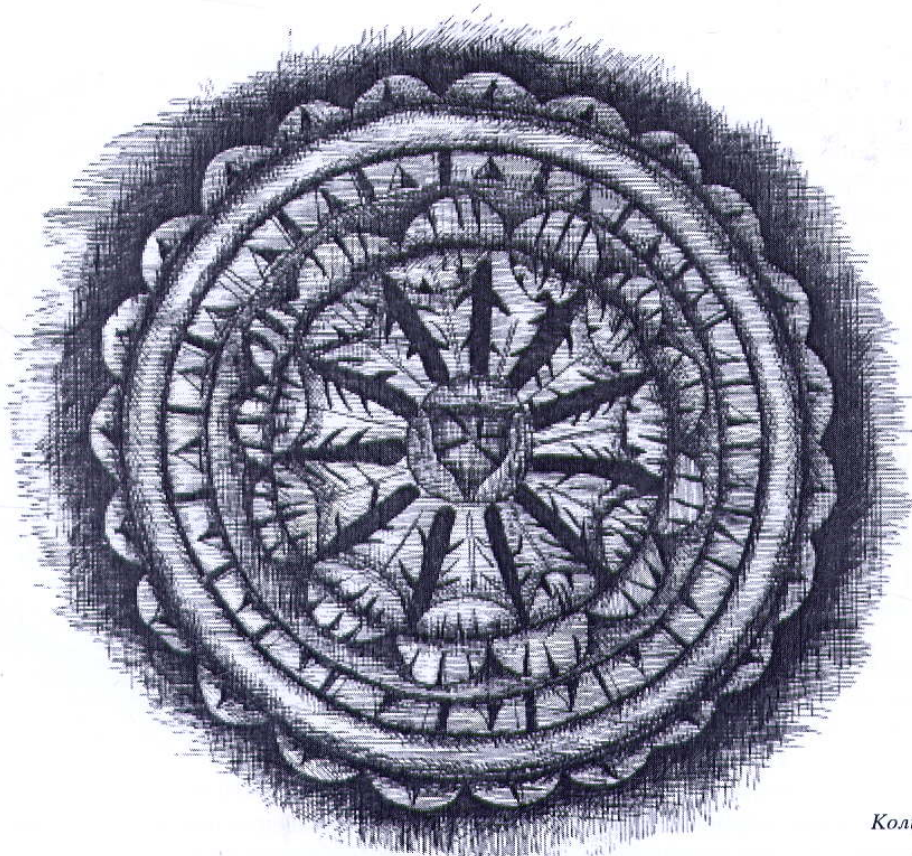
Границата помеѓу одредени групи на композиции од составните елементи е означена со декоративна лајсна, секогаш со различна големина и декорација. Со разновидноста на примената на декорацијата на одредени позиции се потенцира одредена положба во однос на друга површина.

Основната концепција на колцето и композицијата на нејзината подлога претставува логично завршен финален дел на таваницата.

Во овој дел формата на повеќеаголната подлога преминува во кружна форма, како континуирано продолжување на естетско-ликовната карактеристика на стилот на ентериерната опременост на македонската кука.

Во различни региони на Македонија се забележуваат разновидни мотиви на концепција на централно поставената розета, во однос на нејзината конструкција. Розетата е претставена како форма изработена од монолитно парче или неколкуслојна розета која создава ефект дека е изработена од едно парче. Кај одредени примероци се појавуваат композиции на колца кои се изработени во четири слоја, поставени на една подлога. Поделбата е извршена во хоризонтален правец со претходно

Колце, 19 век,
Скопје

подготвени парчиња во резба, вклопени едни над други во заедничка композиција. Големината на парчињата се изведува на начин на кој во првиот слој се поставува најголемото по површина, а над него, со заеднички центар, се поставуваат и останатите делови со кои се формира целината на композицијата на колцето. На највисоката точка на колцето, односно на најниската при неговото монтирање на таванската подлога, се поставува средишен мотив со во најголем обем концентрирана композиција што воедно претставува и централен мотив на целата таванска композиција.

Врз основа на парчињата, односно слоевите на составената розета, разликуваме типови изведени од едно парче, две, три или четири нивоа (поретко и пет), поставени на подлога.

Во однос на применетата техника на резба, разликуваме типови кај кои е применета плетка резба, поткопана, ажурна или во комбинација на две техники со различна положба поставени на колцето.

Подлогата за поставување на централниот мотив на колцето се појавува во неколку геометриски форми - како многуаголник (правоаголник, шестоаголник, осмоаголник, деветоаголник и др.) или во форма на звезда со кра-

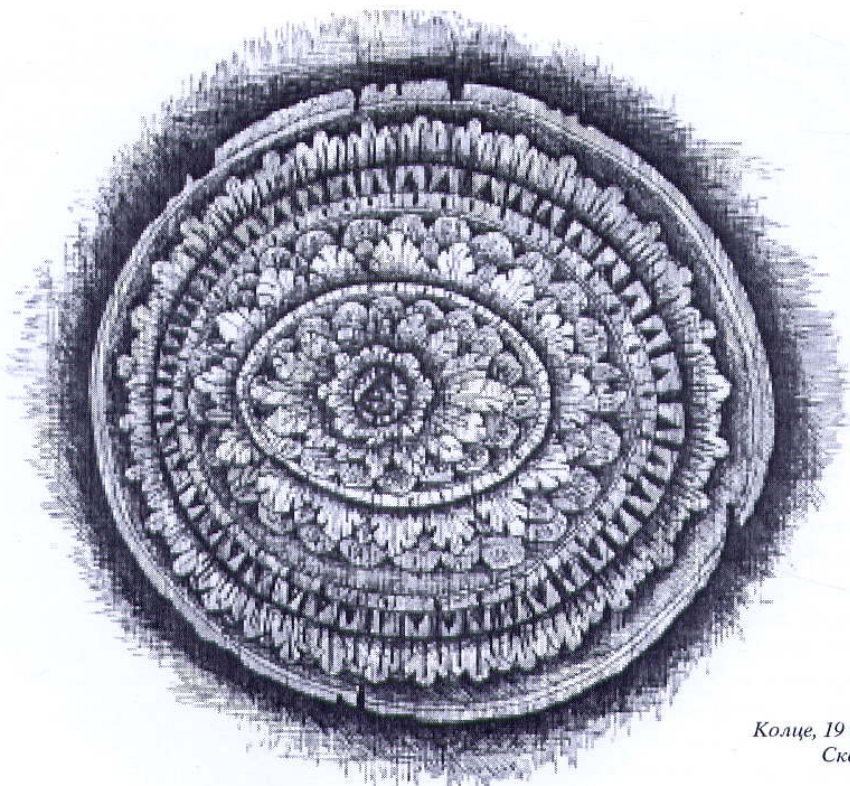
ци кои се поставени во правец на центарот на таванот, како повеќекрака звезда. На овој начин се добива стилизирана форма на сонце што на симболичен начин означува внесување на хармонија и живот во семејството. Целиот овој мотив, најчесто поставен во одајата, означува дека во семејството се одвива живот полн со пријатни животни случувања, а особено доаѓа до израз при семејните веселби кога во одајата престојуваат повеќе луѓе.

Во хронолошката анализа најпрво се појавуваат декорирани тавани со доминација на геометриски мотиви кои се повторуваат, создавајќи безбројни комбинации, понекогаш и до апстракција. Во подоцнежниот период, во текот на 19 и почетокот на 20 век, се појавуваат мотиви во концентрични, радијални и комбинирани композиции на таванската површина. Оваа декорација на таванската површина е во сооднос со декорацијата на централниот дел - колцето. Развојот на декорацијата на целата таваница го следи и примената на типот и стилската обработка на централниот дел.

Стилски особености

Типолошките и стилските особености неминовно се поврзани со факторот животна средина, рурална или градска.

Колце, 19 век,
Скопје

Руралната средина, во помал број примери, во просторната концепцијата на селската кука формира репрезентативни простории. Најчесто, одаите со применета ентериерна декорација се среќаваат кај куќите каде што поимотните семејства се обидувале да ја претстават својата економска моќ. Селската одаја има влијание на просторната концепција на градската одаја од истиот период, но и на примената на геометриската декорација на ентериерното уредување.¹

74

Резбаните површини се поретки и се појавуваат во прилог на геометриската декорација. Колцата во селската средина во базичната концепција ги имаат истите стилски карактеристики со обработката на таваните во градската одаја, но со помал интензитет на примена на резбани површини. Најчесто, резбата е поставена на средишниот дел на колцето кое налегнува на подлога од рамка со профилирани штици со геометриска форма. Оваа подлога има квадратна, шестоаголна, осмоаголна, повеќеаголна или кружна форма и се поставува најчесто во неколку слоја кои формираат складна целина. Во одредени случаи се применува и триаголник кој со неговата поло-

жба во правец на центарот, ја потенцира симетричната композиција.

Резбата е застапена во форма на стилизирани растителни мотиви кои се надополнети со геометриски. Резбата најчесто е плетка или поткопана.

Многу ретко се среќаваат тавани каде што во централниот дел се поставува подлога без завршен дел со резбана површина (с. Теново, Тетовско; с. Раклиш, Радовишко).

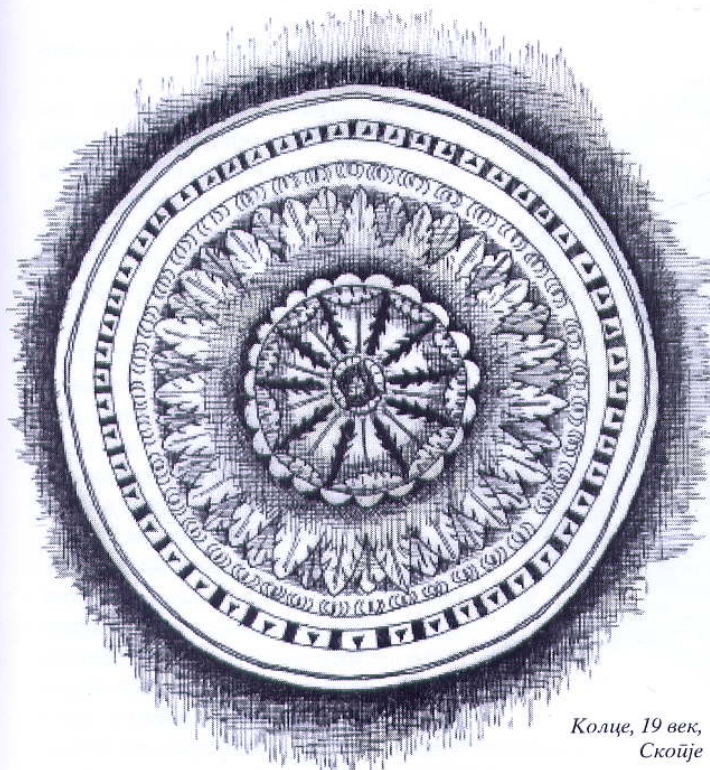
Колцата, како завршен елемент од таванската конструкција, биле присутни во репрезентативните простории од македонската градска кука. Колцето најчесто се поставува во затворен простор во одаите, а поретко и на отворените тавански површини на чардаците.²

Колцата кои се поставени на чардаците или на таванските површини во просториите со скромна декоративна обработка, се со помали димензии, со едноставна применета техника во плетка резба (цртеж 1-8). Нивната форма најчесто е кружна или поретко елипсовидна. Конструктивниот состав на овие помали колца е сличен како и кај покомплексните и богато обработените примероци, како композиција на две или три декорирани парчиња кои се поставени едно над друго, со на-

¹ Намичев, П., Малешево - селска архитектура од 19 и почетокот на 20 век, Музеј на Македонија, Скопје, 1998; Намичев, П., Народната архитектура во Реканското подрачје, Музеј на Македонија, Скопје, 2000, 73-76

² Намичев, П., Резбата во македонската кука, каталог за изложба, Музеј на Македонија, Скопје, 1998

Колце, 19 век,
Скопје

малување на димензијата на најмалото, на најгорната површина.

Базичната основна плоча се изведува со рамка со потенцирана кружна или заоблена форма, со стилизирано поставени растителни мотиви во одреден континуиран ритам чија хоризонтална површина е украсена со стилизирани растителни или почесто геометриски мотиви, во повеќе слоја.

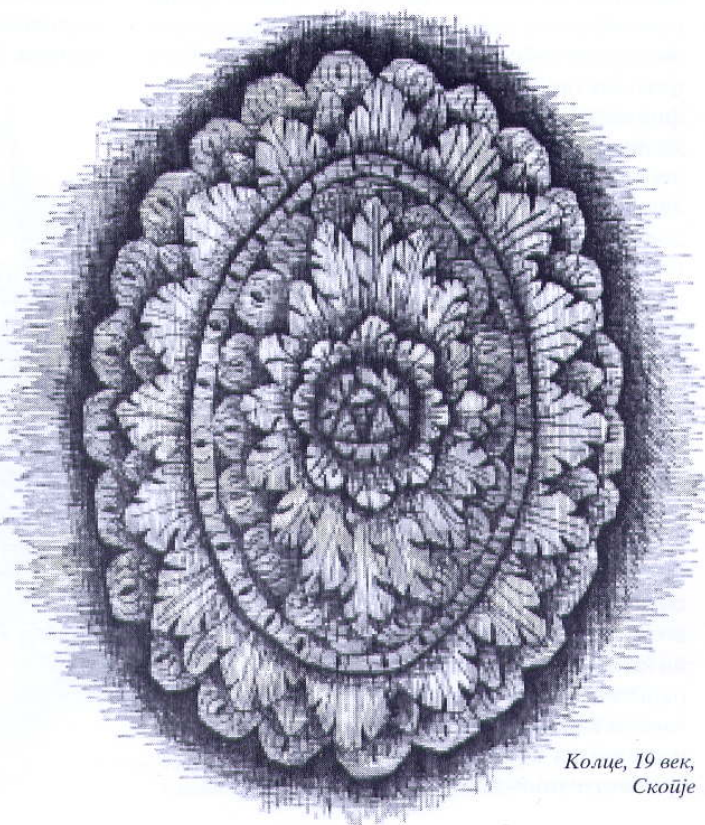
Ритмот на композицијата на геометриските мотиви е вкомпониран во целината на розетата како повеќеслојна ритмика на стилизиранот елемент. И кај примероците со поедноставни геометриски елементи, надополнувањето на декоративната обработка е постигнато со примена на едноставни линии на структурата на стилизираните листови. Парчето поставено на највисоката површина, со најмали димензии, е поставено најчесто на елипсовидна форма со стилизиран цвет и пупка поставена на самата средина на колцето и воедно на целата таваница што има симболично значење на светлина, живот и плодност во семејството.

Оваа површина содржи стилизирана форма на сонце која се формира од зрачесто поставени листови на средината на колцето. Тие се изработени во мали димензии, сле-

дејќи го односот кон димензијата на таваницата.

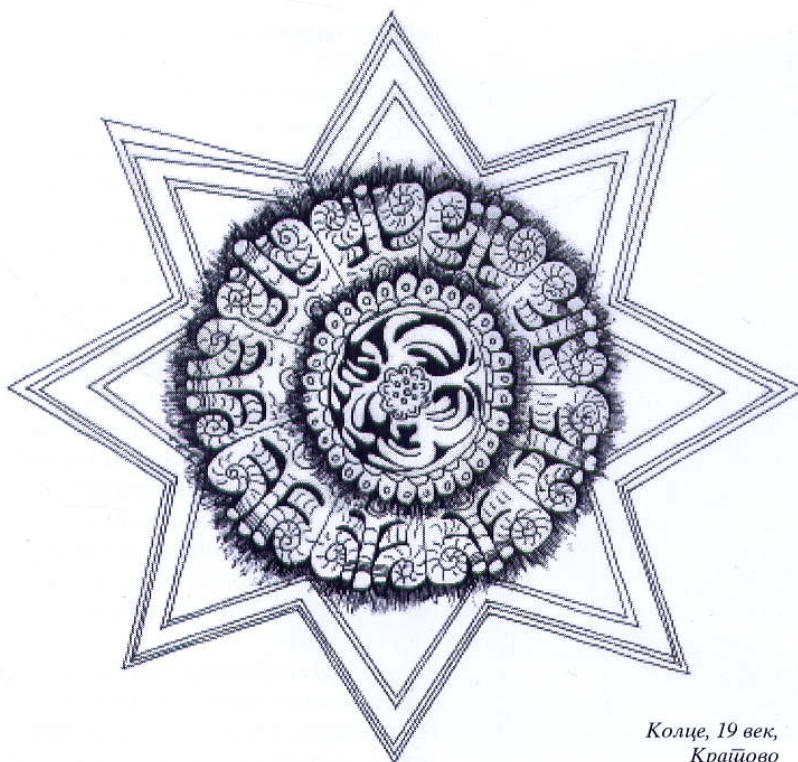
Во понатамошната анализа на степенот на применетата резбарска техника во ажурна или плитка резбарска техника, се забележува одреден напредок како во стилот, така и во естетската обработка на декоративните елементи. Основна карактеристика претставува и понатамошната примена на растителни и геометриски декоративни елементи со одреден сооднос, распоред и симетрија. Изведбата е извршена во три фази, односно се состои од три дела, со подлога со симетрично распоредени листови, најчесто во два реда, додека средишната површина е изведена со поставување на симетрично поставени цветови во зрачеста форма.

Централниот елемент на колцето, како најмал по димензии, претставува елемент со најинтензивна естетска обработка, со најчесто применет непарен број на цветови. Тој е изведен во композиција на централно поставен цвет во кој или од кој секогаш се разгранува дополнителна концепција на соодветен распоред, а во целосна концепција со останатите елементи од колцето. Колцата се

Колце, 19 век,
Скопје

Колце, 19 век,
Крайово

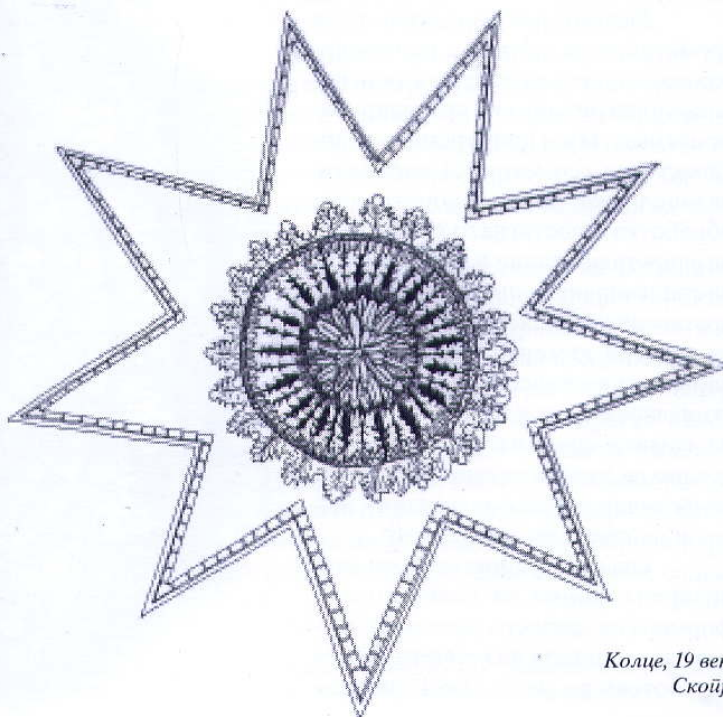
исполнети со стилизирани листови и цветови од растенија, трендафили и повеќелисни растенија претставени во една симетрична композиција.

Карактеристика на некои таваници претставува поставувањето на колцето на подлога од стилизирана звезда со повеќе краци, односно сонце со геометриски обработени профилирани рабови (цртеж 9 - 13, Кратово). Колцето со бр. 14 има единствена форма, со композиција од стилизиран двоглав орел, централно поставен со изгравирана година на изработката (1874 г.) и дополнителни три букви (МАК). Стилизираната композиција на двоглав орел симболизира врвна снага, односно, преку една уметничка творба се возвишува креативната моќ на создавачот, а неговата симболична вредност до највисок степен ја пренесува на куката и семејството. Преку двете глави на стилизираниот орел е поставена круна, додека крилата се поставени зрачесто, од двете страни на телото. Оваа композиција, мошне оригинална по својот применет стил, е изработена во плитка резба, поставена е на подлога од стилизирана рамка од три листови кои зрачесто поставени ја потен-

цираат средишната композиција.

Во понатамошниот развој на резбарските техники се применуваат мотиви од животинско потекло во комбинација со растителни мотиви со стилизирана форма. Најчесто се применува формата на гулаб со симболично значење за мирот во домот, секогаш поставен со клунот во непосредна близина на расцветан стилизиран цвет, со повторување на истата композиција неколку пати, со запазена симетрија и ритмика на елементот. Колцата се со најразлични димензии. Најмалите, околу 30 см, претставуваат спој на две резбани парчиња, поставени едно врз друго, со применета техниката на поткопана ажурна резба.

Таваниците кои се наоѓале во куќите на поимотните сопственици кои биле во можност да платат изработката на таваница со повисоки естетски стандарди на изработката (порачките се однесувале и на мајстори од други градови, најчесто од Дебар), имале раскошна стилизирана обработка и композиција со големи димензии. Аналогно на тоа, како составен дел од

Колце, 19 век,
Скопје

таваниците се и колцата со максимална големина од 80 см дијаметар. Формата на колцата е секогаш конструирана во неколку слоја, со рамка, средишно обработена површина и во последната фаза на обработката, највисоко испакнато резбано парче со централна положба.

Рамката на овој тип најраскошно обработени тавани, по работ содржи геометриски едноставна декорација - преку симетрично поставени единечни листови во рамка со преклопени, вкрстени цветови - со што се добива едноставен симетричен распоред.

Најголем дел од резбаната површина на колцето го сочинува средишниот дел на кој му е даден најголем акцент и кој содржински е најмногу обработен.

Најчесто, декоративните елементи се со растителни мотиви, со одреден континуиран распоред, со запазена симетрија на цветовите и листовите испреплетени во дадената композиција. Кај примената на растителни мотиви, тие најчесто се прикажуваат, односно се разгрануваат од централната кружна оска која е средишно поставена кон внатрешниот средишен дел, во правец кон надворешниот раб. Поретко се забележуваат стилизирани мотиви од животинско потекло (цртеж 14, 20, 21), најчесто со стилизирана форма на гулаб со клунот свртен кон цветот

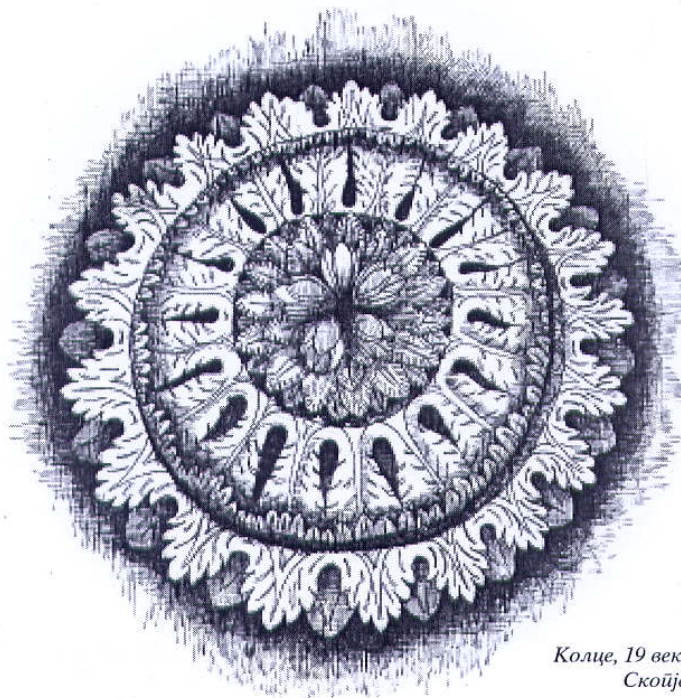

Колце, 19 век,
Охрид

на целата композиција ориентирана кон средишниот дел на колцето. Централниот дел, со најмал дијаметар, секогаш се поставува на највисоката површина и секогаш има доминантна форма, со збиена композиција на стилизирани форми на цветови и листови. Најчесто, во центарот на оваа композиција се поставува стилизиран цвет од кој како зраци започнуваат сите правци на формираната композиција на останатите составни делови на колцето. Многу ретко розетите се изработуваат од едно парче дрво. Тие се подготвуваат од неколку парчиња одделно, со различна композиција и се разграничени по хоризонтала, вклопени складно во хармонична композиција, со незабележливи слоеви помеѓу нив.

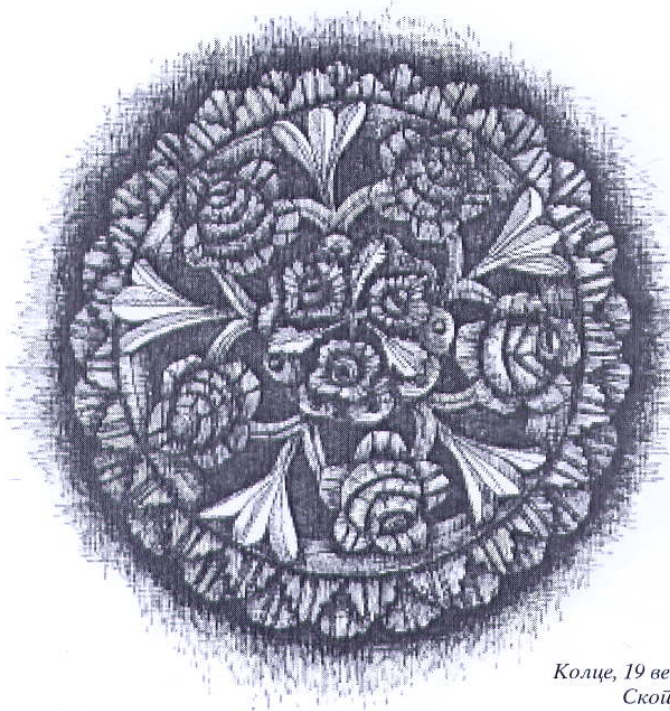
Најчесто применувани стилизирани мотиви кај розетите и воопшто кај резбаните тавани во Македонија се делови од винова лоза (лист), акантусов лист, како централен мотив се појавува цвет (пупка, стилизиран див трендафил, лале, нарцис), најразлични геометриски мотиви и поретко животински мотиви (птици). Листот од лозата го симболизира христијанството, како стебло на животот и на бесмртноста или розите, како симбол на љубовта, исто како и нарцисот.

Од овие општи карактеристики на таванската површина се доаѓа до заклучок дека розетата, како еден од

Колце, 19 век,
Скопје

Колце, 19 век,
Скопје

најрепрезентативните ентериерни елементи, претставува достоинство на секое домаќинство како завршен дел на куќата. Нејзиното значење се состои во симболизирање на сонцето како симбол на светлината, топлината, на

животот, што воедно се потврдува и со нејзината местоположба.

Мајстори и техника на изработка

За изработката на овој тип на резба се споменуваат мајсторски тајфи во чиј состав постоеле специјализирани мајстори - резбари. Изработката на резбаните тавани се поврзува со мајсторите - зографи кои работеле во состав на општите градителски тајфи или формирале тесно специјализирани дорезбарски тајфи кои најчесто работеле на декорација на ентериерните елементи на сакралните објекти.³ При тоа, тие изработувале иконостаси, владичини престоли, црковни движни предмети и др.

Најпознати мајстори од 19 век биле мијачките мајстори⁴ кои имале своја традиција и континуитет, наречена мијачко - реканско училиште. Тие работеле на територијата на целиот Балкан, а од нив подоцна се формирале и останатите резбарски тајфи од другите региони на Македонија.⁵

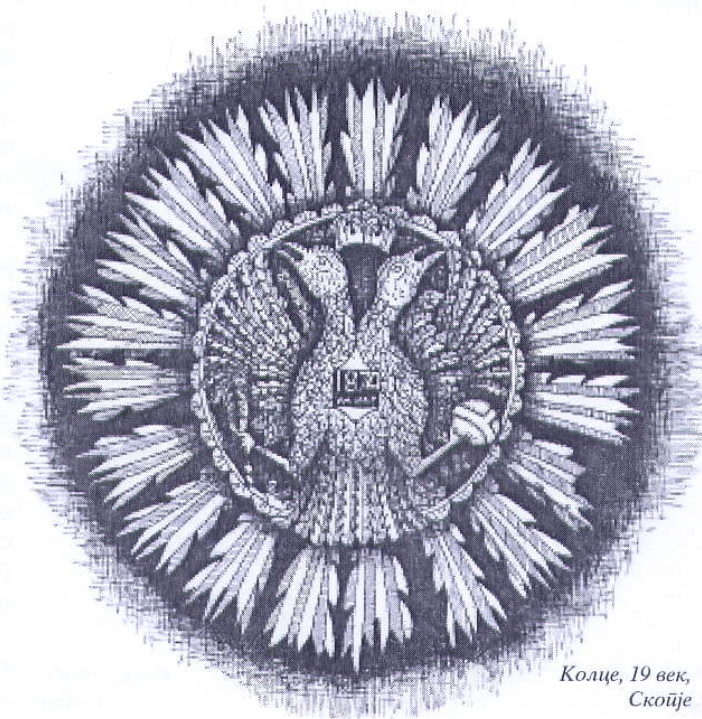
Мајсторските тајфи потекнувале од различни региони на Македонија, а како најпознати ќе ги споменеме тајфите од Реканско-дебарскиот крај, како и оние од Охридско-струшкиот, Велешкиот, Битолско-прилепскиот регион и други кои работеле со помал обем.⁶ Гра-

³ Findrik, R., O unutrašnjem uređenju i opremi naše stare gradske kuće, Saopštenja, 1985, 102; Светиева, А., Резбани таваници, долапи и врати во Македонија, Институт за фолклор, Скопје, 1986, 124-156; Корнаков, Д., Творештвото на мијачките резбари на Балканот од крајот на 18 и почетокот на 19 век, Прилеп, 1986; Вукановић, Т., Копаничарство код Мијака, Скопје, 1941

⁴ Трайчев, Г., Книга за Мијаците, София, 1941; Смиљанић, Т., Мијаци, Горна Река и Мавровско Поле, СЕЗ XXXL, 1941; Вукановић, Т., Копаничарство код Мијака, Скопје, 1941; Мијачко дуборезбарство, Врањски гласник, књ.7; Василев, А., Резбарскиот род на Филиповци од с. Осон, Македонска Мисъл, 1, 5-6, София, 1965; Светиева, А., Резбани таваници, долапи и врати во Македонија, Скопје, 1986; Корнаков, Д., Творештвото на мијачките резбари на Балканот од крајот на 18 и почетокот на 19 век, Прилеп, 1986

⁵ Томовски, К., Дејноста на мајсторите-градители од Дебарската школа во 19 век, Бигорски научни-културни собири 1, Гостивар, 1971;

⁶ Светиева, А., Резбани таваници, долапи и врати во Македонија, Скопје, 1986, 124-149

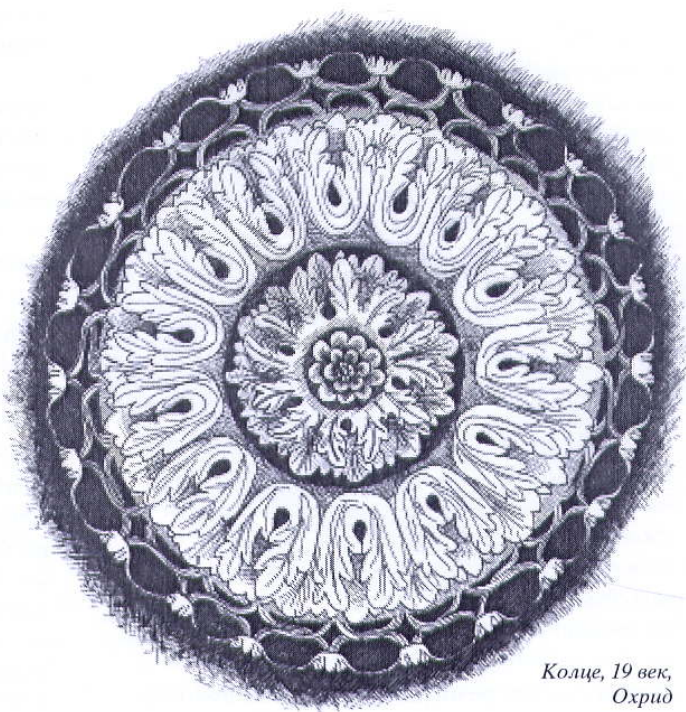
Колце, 19 век,
Скопје

дежната дејност на македонските тајфи, односно резбари се поврзува со територијата на Балканот, односно со Бугарија⁷, Србија, Албанија, Грција, Романија, Турција и др. Работата на резбарите во овие средини придонела за ширење на заемните влијанија на стилот и особеностите на резбата од овој регион, но и на пренесување на одредени стилски поместувања од средини и градби со зголемени економски потреби и стилски вредности.

Примената на резбаните парчиња била помала на останатиот дел од декоративната композиција на таванот, за што не била потребна нивна изработка на самото место на поставување на таванот. Најчесто резбата се изработувала во работилниците, понекогаш и во зимскиот период кога не е сезона за градежни работи, или во друг случај тајфите организирале специјализирани резбарски работилници од привремен карактер во местото или поголемите градови, каде што се изведувале објектите (при работа на печалба) во периодот на сезонската работа.

Презентираните примероци говорат за постоење на специфични стилски особености карактеристични за одделни региони, изразени

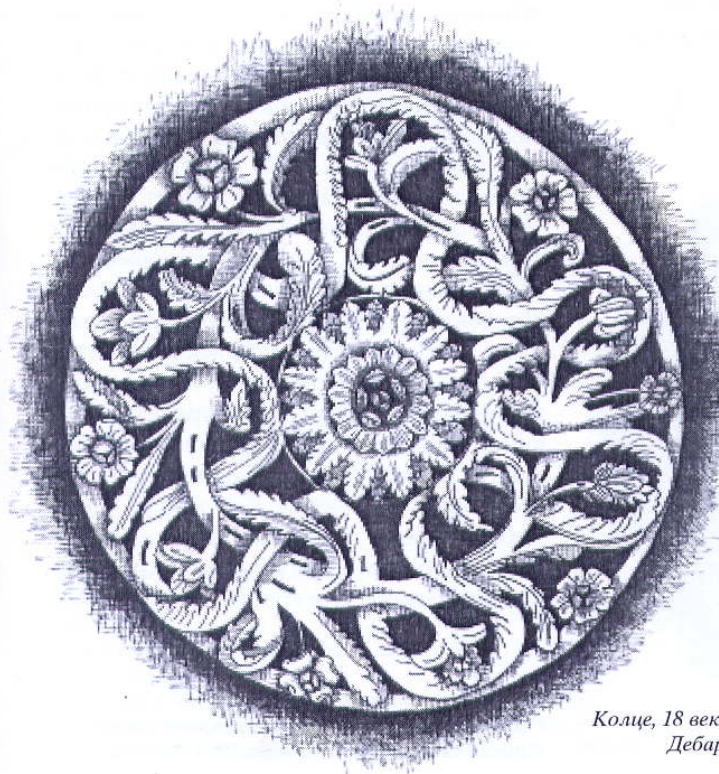

Колце, 19 век,
Охрид

преку нивните ликовно - декоративни карактеристики (Дебар, Охрид, Кратово, Скопје и др). Креативната способност на мајсторите - резбари од овие простори ја достигнува својата вистинска форма изразена преку гореспоменатите примероци од депото на Музејот на Македонија. Уметничкиот и естетскиот елемент застапен при обработката на

резбаните површини го претставува индивидуалниот потенцијал на македонскиот градител од овие простори во констелација на балканската профана архитектура, каде што тој достигнува високо ниво на уметничко изразување при финалната ентериерна обработка на внатрешниот простор.

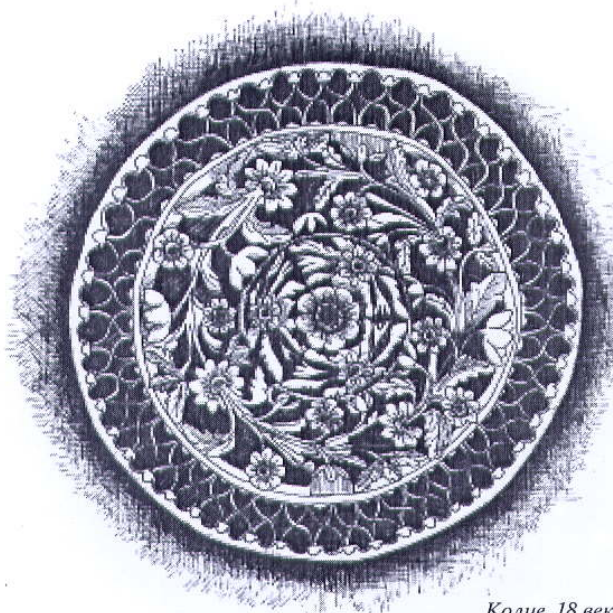
Техниката на изработка на резбаните делови започнува со појдовната подготовка на дрвото што се практикува да се суши околу една година (орово дрво, буково, чамово, шимшир и др.). Техниката на изработка на колцата како и на комплетната резбана таваница, се разликува во зависност од општествено-економските прилики во кои се создавани и авторската инвентив-

Колце, 18 век,
Дебар

⁷ Василев, А., Български възрожденски майстори, София, 1965

Колце, 18 век,
Дебар

ност на старите резбари. Разликуваме неколку применети техники - во куќите во градската средина, плитка резба, ажурна техника и поткопана резба што е карактеристично за дадените примери.

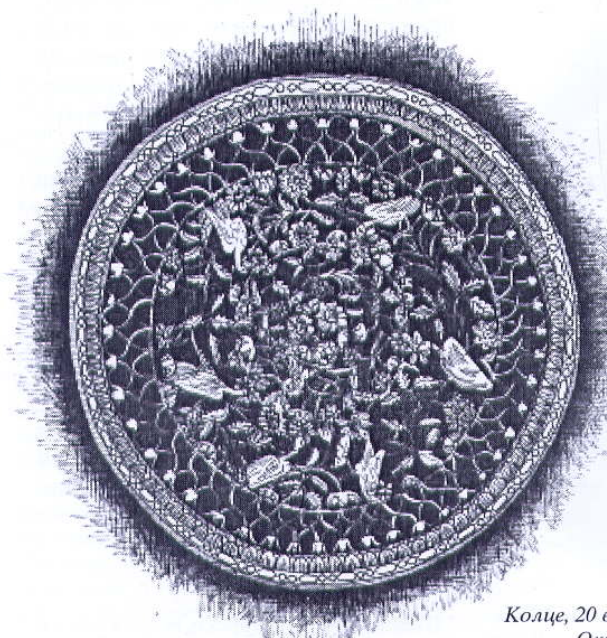
При изработката на резбаните парчиња постоел метод на работа во повеќе фази, со подготвување на ресмиња (поставување на шарите на дрвото), со прирачни специјализирани алатки се врши тасладисување и завршен дел, чистење, односно финализирање на формите. Постоеле подготвени сопствени копаничарски

мотиви во вид на прирачници со формирани композиции.

Тајфите и резбарите со текот на времето формирале свои стилски особености, по што единствено можат да се препознаат нивните дела бидејќи тие не ставале потпис на завршената работа.

Заклучок

Розетите во состав на таваниците ја формираат основната концептуална линија на сите елементи на целата таваница. При формирањето на основната ликовно-естетска форма, присутен е широк избор на стилизирани мотиви. Примената на резба во оформувањето на ентериерот во македонската куќа, се совпаѓа со појавата на богатиот трговско - занаетчиски слој кој бил во можност да ги ангажира зографите кои главно работеле на сакралните објекти. Во периодот на 19 век најинтензивна е примената на резбата во профаната архитектура. Во овој период, во Македонија во најголем обем е присутна дебарската резба која оформила свој стил како резултат на дејноста на копаничарите, нивната инвентивност и формирањето на специјализирани градителски тајфи, од каде што произлегол и терминот "охридско-дебарски стилски карактеристики" во примената на стручната терминологија. Јачината на ликовната стилизација кај погоренаведените примероци кои го презентираат македонското творештво на резбани тавани од овој период, се карактеризира со едноставност и оригиналност во уметничкото изразување и композиција со повеќепати мултиплициран едноставен декоративен елемент. Естетско-декоративните елементи применети при обработката на таваните формираат една стилска изедначена целина преку вградената покуќнина (мусандрите, долапите), на кои се надоврзува декоративната обработка на надвратникот, геометриски и со примена на резба декорираната површина на вратата и декоративно обработените огради (коше - карактеристичен просторен елемент за Кратово⁸, Охрид, Дебар, Велес и др.) кои се во функција на визуелно одделување на просторот на кошето од останатиот простор.

Колце, 20 век,
Охрид

⁸ Томовски, К., Кратово, стара архитектонско - урбанистичка содржина, Скопје, 1980, 105-107

Розетите кои се составен дел од таваните, оние најчесто истражувани, потекнуваат од Дебар кој претставува центар од каде што се ширела резбарската традиција и уметност низ Македонија - од Кратово, Скопје, Охрид и други градски моќни економски центри од 19 век, каде што е забележителна разликата во примената на стилските елементи помеѓу нив. Автентичноста и јачината на локалниот градителски темперамент е изразен преку стилските особености на резбарското творештво како дел од целокупната градителска активност на мајсторските тајфи од Македонија. Компактноста и препознатливоста на македонската резба ги надминува границите на локалните територии со своите локални стилски карактеристики кои се пренесувани во сите земји каде што делувале тајфите, пред сè во Бугарија⁹ (формирање на подучилишта во Банско и Тревен), Албанија, Србија, Турција¹⁰ и Грција.

При обработката на резбите, покрај дадениот акцент на ликовната композиција и возвишениот занаетчиски осет, при методот на компонирање на дадена таванска содржина употребени се метричното и геометриското пропорционирање.¹¹

Развојот на резбаните елементи во регионот на Македонија, во примитивна форма,

како декоративно и стилско обликување, датира од периодот пред османлиското владеење, а потпаѓа под големо влијание со експанзијата на барокот од Италија и преку Османлиската држава, при крајот на 18 и почетокот на 19 век, силно навлегува при обработката на резбата во ентериерот на македонската градска кука. Но, сепак, базичните стилски одлики на резбарското творештво се засновани на независното уметничко делување на резбарските и градителските тајфи кои оставиле сопствен оригинален автохтон творечки опус кој се препознава на поширокото балканско подрачје.

Резбарската традиција која на овие простори датира од 17 век, формирала свој препознатлив творечки јазик, со јасна композиција и оригинална стилска декорација која ги поседува сите особености на резбарската дејност со долга традиција. Постоенето на тајфи и во рамките на фамилијата, придонесува за усовршување на резбарскиот занает со одлики на врвни критериуми на професионална работа што се потврдува со оформен препознатлив стил на изразување.

При анализата на присутноста на пластичната декорација на ентериерните елементи, се откриваат заемни влијанија како резултат на историските истоветности на територијата на народите на Балканот.

⁹ Пловдивски тавани, София, 1965; Колев, Б., Копривница, София, 1975; Пирински край, (БАН), София, 1980

¹⁰ Küçükerman Önder, Turkish House, İstanbul, 1988; Cal Halit, Tokat evleri, Ankara, 1988

¹¹ Хаџиева Алексневска, Ј., Мерки, антропоморфност и модулари пропорции кај старата македонска кука, Студентски збор, Скопје, 1985, 166-173

Petar Namičev
Museum of Macedonia - Skopje

The Rosette as a Constitutive Element of the Wood-Carved Ceilings of the Traditional Macedonian House

Summary

The study of the interiors of the preserved architectural objects in Macedonia dating from the 19th and 20th centuries, shows a very significant presence of the wood-carved ceilings with the highest aesthetic features.

The types of ceiling surfaces are derived according to the applied materials, as well as, to the forms of construction. According to the materials used, the rosettes are constitutive elements of wooden ceilings, while, according to the construction form, they belong to the so-called high ceilings with more complex forms and way of execution. The basic concept of the rosette and the composition of its foundation are the logical final part of the entire ceiling. The rosette is most often placed in the interior rooms, and more rarely in the open ceiling surfaces in the enclosed porches. Several techniques are applied in the urban house woodcarvings - low relief, openwork and high-relief woodcarvings.

Specialized woodcarvers working within larger groups "tayfas" of masters made those types of rosettes. The existence of these groups and the tradition of improving the woodcarving skills are distinguished by highest criteria of professionalism, confirmed by a recognizable style of expression.

The analysis of the presence of the plastic decoration in the interior elements confirms the mutual influences among different Balkan peoples, as a result of the similar historical circumstances on the Balkans.